

Krok za krokiem przez projekt

Praktyczne wskazówki i przykłady projektów regionalnych

Praca z uczniami metodą projektu jest niezwykle popularna. W czasie swoich spotkań z nauczycielami różnych szkół w Polsce zauważyłam, że niektórzy stosują tę metodę intuicyjnie, nie wiedząc, że właśnie realizują projekt.

Tekst: **Katarzyna Czeczott-Lukasik**

Projekt? Co to takiego?

W literaturze funkcjonuje wiele definicji projektu edukacyjnego. Generalnie, ze wszystkich wynika, że metoda ta polega na opracowaniu przez uczniów tematu (indywidualnie lub w grupach) w czasie dłuższym niż godzina lekcyjna (np. tydzień, semestr, czas trwania szkolnej wycieczki). Charakterystyczna dla projektu edukacyjnego jest duża samodzielność uczniów w realizacji zadania.

Dlaczego warto pracować metodą projektu?

- Ta metoda daje wiele satysfakcji zarówno nauczycielom, jak i uczniom.
- Umożliwia uczniom rozwój poprzez samodzielne gromadzenie informacji, analizę danych, opracowanie wyników swojej pracy i ich publiczną prezentację.
- Inspiruje otwartość i rozbudza ciekawość w odkrywaniu świata. Wiedza i umiejętności nabyte drogą samodzielnego zagłębiania się w temat są lepiej utrwalone

i częściej stosowane w praktyce.

- Kształtuje umiejętność działania w zespole, komunikację oraz wzmacnia poczucie odpowiedzialności.
- Doskonali umiejętność planowania pracy, uczy systematyczności.
- Pozwala uczniom wykazać się talentami i umiejętnościami rzadko prezentowanymi w szkole (np. aktorskimi, fotograficznymi, organizatorskimi.)
- Umożliwia nauczycielom lepsze poznanie uczniów.

- Integruje zespół realizujący projekt, w wielu przypadkach również lokalną społeczność – rodziców, absolwentów, okolicznych mieszkańców, organizacje działające w rejonie szkoły, itp.
- Pozwala realizować tematy łączące zagadnienia z różnych dziedzin wiedzy – zajęcia interdyscyplinarne.

Nauczyciele mogą stosować metodę projektu:

- na zajęciach szkolnych jako pracę semestralną,
- na zajęciach międzyprzedmiotowych dotyczących tematu, który szkoła wybrała sobie na temat przewodni (np. woda, mój region, zdrowy styl życia),
- podczas pracy koła przedmiotowego,

- jako element wycieczki szkolnej czy „zielonej szkoły”.

Metoda projektu może okazać się szczególnie przydatna podczas przybliżania uczniom zagadnień związanych z regionem, w którym mieszkają lub który odwiedzą podczas wyjazdu szkolnego.

Tematyka projektów regionalnych może być bardzo różna, poczynając od tak szczegółowych, jak kuchnia regionalna i lokalne legendy, kończąc na tak ogólnych, jak zagadnienia kulturowe, historyczne, gospodarcze czy przyrodnicze.

Przykładowe tematy projektu regionalnego

„Zapora w Czorsztynie – przekleństwo czy dobrodziejstwo?” – poster

To jeden z tematów realizowanych podczas czterodniowego wyjazdu w Pieniny. Pięcioosobowa grupa uczniów szukała odpowiedzi na pytania:

- Jakie były przyczyny postawienia zapory?
- Jakie korzyści, zdaniem hydrotechników i energetyków, płyną z tej inwestycji?
- Jakie funkcje pełnią zapora i zalew Czorsztyński?
- Dlaczego ekolodzy protestowali przeciwko budowie zapory?
- Co mówią pracownicy Pienińskiego Parku Narodowego na temat wpływu sztucznego jeziora na ekosystemy?
- Jak oceniają skutki tej inwestycji okoliczni mieszkańcy (także ci, którzy zostali przesiedleni z terenów znajdujących się obecnie na dnie zbiornika)?

Uczniowie rozmawiali z pracownikami PPN, pracownikami hydroelektrowni oraz mieszkańcami przesiedlonej wsi Maniowy, uczestniczyli w badaniach środowiska przyrodniczego w Pieninach i zwiedzali z przewodnikiem wnętrza zapory.

Następnie po przeanalizowaniu zebranych informacji zdecydowali się przedstawić je w formie posteru, prezentującego ich własne wnioski oraz opinie mieszkańców wsi Maniowy dotyczące strat i korzyści związanych z powstaniem Zalewu Czorsztyńskiego.

„Tradycyjne zabawy mieszkańców Szczyrku” – przedstawienie

Podczas Zimowej Szkoły w Szczyrku uczniowie zdobywali informacje dotyczące tradycyjnych zabaw towarzyszących różnym uroczystościom w tej miejscowości. Rozmawiali z mieszkańcami, odwiedzili bibliotekę oraz izbę regionalną. Efektem tych działań było przedstawienie, w którym uczniowie, przebrani we własnoręcznie zrobione stroje regionalne, wspominali dawne czasy, co jakiś czas zapraszając na scenę kogoś z publiczności do wspólnej zabawy.

KROK 1 Pomysł na projekt

Pomysł na projekt pojawia się w różnych okolicznościach. Na ogół wynika z potrzeby chwili – chcemy zrealizować ciekawy program wyjazdu, twórczo spędzić czas z uczniami w czasie egzaminów gimnazjalnych czy matur, przygotować szkolną uroczystość albo po prostu czujemy potrzebę aktywizacji młodych ludzi, poprowadzenia ciekawych zajęć.

Pierwszy impuls jest niezmiernie istotny. Zapał, który się wtedy pojawia, należy podtrzymywać, pamiętając jednak, że

sukces zależy w równej mierze od naszego entuzjazmu oraz od rzetelnego przygotowania projektu. Te starania muszą obejmować kilka aspektów, dlatego na starcie warto zadać sobie kilka pytań:

- Kto ma uczestniczyć w projekcie?
- Ile mamy czasu na jego realizację?
- Jakimi zasobami dysponujemy?
- Na czyją pomoc możemy liczyć?

Nasz projekt powinien być REALNY, czyli możliwy do zrealizowania w ramach zasobów wynikających z odpowiedzi na te

pytania. Aby dobrze go przygotować, uniknąć niespodzianek i osiągnąć założony cel, warto opisać swój pomysł w formie tabeli. W ten sposób planowane zadania umieścimy w ramach czasowych, określając jednocześnie, ile będą kosztowały i kto będzie odpowiedzialny za ich realizację. Dzięki takiej tabeli nasz projekt stanie się czytelny i już na wstępie będziemy wiedzieli, czy należy go ograniczać (np. ze względu na brak funduszy), czy można go jeszcze rozbudować.

L.p.	Zadanie	Czas realizacji	Potrzebne materiały	Wydatki		Osoba odpowiedzialna
				Wkład własny	Z zewnątrz	

Osiem kroków do sukcesu

KROK 1 Pomysł na projekt

KROK 2 Sformułowanie tematu

KROK 3 Zaprezentowanie uczniom celu pracy, omówienie form prezentacji, przedstawienie kryteriów oceniania i harmonogramu działań

KROK 4 Podział na grupy i przydzielenie zadań

KROK 5 Realizacja projektu

KROK 6 Prezentacja efektów

KROK 7 Ocena

KROK 8 Ewaluacja

KROK 2 Sformułowanie tematu

Temat projektu może być sformułowany w sposób:

- **wąski i konkretny** (np. pomniki przyrody w naszym regionie, znane postaci naszego regionu, cztery pory roku w naszej miejscowości).
- **ogólny i szeroki** (np. obszerny temat „Monografia regionu”). Taki temat można podzielić na mniejsze części (histo-

ria, turystyka, środowisko przyrodnicze, struktura ludności, sposób spędzania wolnego czasu przez młodzież, formy ochrony przyrody, gospodarka w regionie, tradycje, legendy, kuchnia regionalna) realizowane przez pojedynczych uczniów lub zespoły.

Tematy może zaproponować nauczyciel lub mogą powstać z inicjatywy uczniów.

Z mojego doświadczenia wynika, że dobrze jest mieć kilka konkretnie sformułowanych tematów dla poszczególnych grup projektowych. Jednocześnie warto zapytać uczniów, czy mają własne propozycje na modyfikację przedstawionych pomysłów – uczniowie najsukuteczniej pracują wtedy, kiedy rozumieją temat i identyfikują się z nim.

KROK 3 Zaprezentowanie uczniom spodziewanego efektu pracy, omówienie form prezentacji, przedstawienie harmonogramu działań i kryteriów oceniania

Pierwsze spotkanie z uczniami dotyczące projektu powinno być dobrze przygotowane. Powodzenie całego przedsięwzięcia w dużej mierze zależy od tego, na ile jasno i precyzyjnie przedstawimy cel pracy, formy prezentacji, kryteria oceny i harmonogram.

Przedstawiając uczniom oczekiwany efekt ich pracy, warto sformułować go w taki sposób, żeby zmotywować ich do działania. Końcowym efektem może być np. prezentacja wyników pracy na konferencji, przygotowanie wystawy posterów, konkurs

na najciekawszą prezentację lub umieszczenie efektów pracy zespołów na stronie internetowej szkoły.

Złą praktyką jest wprowadzanie atmosfery rywalizacji między zespołami – zdecydowanie ciekawsza i bardziej wzbogacająca jest współpraca, wymiana informacji między grupami.

Formy prezentacji mogą być dowolne lub ustalone ogólnie przez nauczyciela (np. reportaże, przedstawione w formie publikacji, albo plakaty, z których powstanie wystawa).

Harmonogram realizacji projektu

Realizacja projektu obejmuje kilka etapów:

- gromadzenie informacji,
- opracowywanie tych informacji i przygotowanie prezentacji,
- konsultacje z nauczycielem,
- publiczna prezentacja,
- ocena efektów pracy.

Każda grupa powinna mieć wyznaczony przez nauczyciela termin konsultacji, w czasie których przedstawi swoje dotychczasowe osiągnięcia, zaplanuje dalszą pracę i skorzysta ze wskazówek.

Najpopularniejsze formy prezentacji wyników pracy

- poster
- plakat
- referat
- folder (reklamowy, promujący region, turystyczny – może być wykonany w kilku wersjach językowych)
- prezentacja multimedialna
- wystawa (fotografii, rysunków, rękodzieła)
- przedstawienie
- konkurs, quiz, „teleturniej”
- film
- instalacja
- formy literackie (esej, wiersz, list, reportaż)
- degustacja
- pokaz doświadczenia, eksperymentu
- zielnik (Tutaj potrzeba ścisłej współpracy zespołu z fachowcem botanikiem. Trzeba uważać, żeby zespół nie zebrał do zielnika roślin chronionych. Takie rośliny można sfotografować lub narysować)
- mapa tematyczna
- projekt strony internetowej

KROK 4 Podział na grupy i przydzielenie zadań

Uczniowie najchętniej pracują w zespołach, które sami wybiorą. Taki podział jest niestety ryzykowny – może okazać się, że w klasie jest ktoś, kogo żadna grupa nie będzie chciała przyjąć, może też zdarzyć się, że grupy będą bardzo nierówne pod względem motywacji do działania i umiejętności. Dlatego najlepiej dokonać przemyślanego podziału uwzględniającego zarówno możliwości

intelektualne uczniów, jak i ich temperament oraz funkcje, jakie mogą pełnić w grupie. Jeżeli jest to dla nas trudne, możemy poprosić o pomoc wychowawcę.

Każdej grupie przydzielamy jedno zadanie do realizacji. Dobrze jest przed rozpoczęciem pracy nad projektem omówić z każdą grupą konkretne zadania. Można je spisać w formie pytań naprowadzających. Warto też zasuge-

rować uczniom, aby podzieliли się zadaniami tak, żeby każdy wiedział, za co odpowiada. Taki podział obowiązków i odpowiedzialności usprawnia pracę zespołu, ułatwia też nauczycielowi ocenę pracy każdego ucznia. Oto przykład podziału dla zespołu zajmującego się Zalewem Czorszyńskim:

ZESPÓŁ „MANIOWY”: Zosia, Staś, Krysia, Stefan

Zadanie	Termin realizacji	Termin konsultacji	Osoba odpowiedzialna	Potrzebne materiały
Gromadzenie materiałów	Poniedziałek i wtorek	Poniedziałek 18 ⁰⁰	Zosia – robienie zdjęć, Krysia i Stefan – opracowanie pytań, Staś – nagrywanie wywiadów, notowanie w trakcie rozmów, Krysia – gromadzenie informacji o źródłach	notatnik, aparat fotograficzny (sprawdzić kartę i baterie), dyktafon (sprawdzić czy działa, wziąć baterie zapasowe)
Opracowanie materiałów, przygotowanie posteru	Środa	Środa 18 ³⁰	Cały zespół	Papier A3 – 4 arkusze, ołówki, kolorowe flamastry,
Projekt posteru	Środa po konsultacjach	Czwartek 10 ⁰⁰	Cały zespół	j.w.
Wykonanie posteru	Do poniedziałku	Piątek 15 ¹⁵	Stefan – zakupy, Staś – wywołanie zdjęć, Zosia i Krysia – napisanie i wydrukowanie tekstów, cały zespół – naklejanie itp., Stefan – pilnowanie strony formalnej	Wywołanie zdjęć, brystol, klej, nożyczki, kolorowe kartki, kredki, flamastry

Źródła informacji

Z każdą grupą należy omówić metody zbierania informacji. Podczas pracy w terenie źródeł informacji może być wiele:

- wywiady i rozmowy z mieszkańcami, turystami, księżmi, reprezentantami samorządu lokalnego (sołtysem, pracownikami urzędu gminy), pracownikami parków narodowych, zakładów przemysłowych itd.
- literatura fachowa, w tym podręczniki
- analiza prasy lokalnej
- zasoby internetu
- mapy i przewodniki
- własne obserwacje
- wyniki badań terenowych

Wartościową, ale i trudną formą pracy jest ścisła współpraca między zespołami. W jednym z realizowanych

przeze mnie projektów uczniowie (29 osób) podzieleni na 9 zespołów gromadzili materiały do przygotowania

2 posterów. Schematycznie można by to przedstawić tak:

Temat projektu: CHARAKTERYSTYKA OKOLIC ROZTOCZAŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO

Tematy prac zespołów	Tematy posterów
Roztoczański Park Narodowy	Przyroda
Klimat Roztocza i jego wpływ na zdrowie	
Szata roślinna i gleby	
Geologia i rzeźba terenu	
Hydrografia	
Historia rozwoju regionu	Ludność i gospodarka
Demografia	
Gospodarka	
Rozwój turystyki, atrakcje turystyczne	

Grupy przygotowujące wspólny poster musiały się ze sobą komunikować – wspólnie ustalić sposób zagospodarowania przestrzeni posteru, uzgadniać kierunki poszukiwań.

W trakcie realizacji projektu okazało się, że zadanie jest zbyt trudne – zespoły zebrały bardzo dużo ciekawych materiałów i nie były w stanie w krótkim czasie zredukować ich do takiej ilości, żeby zmieścić wszystko na 2 planszach. Informacje i dokumentacja zgromadzone przez uczniów były tak cenne, że nie chcieliśmy, aby się zmarnowały. Ostatecznie powstało sześć posterów: „Położenie”,

„Szata roślinna, Gleby klimat i jego wpływ na zdrowie”, „Geologia i morfologia”, „Hydrografia”, „Roztoczański Park Narodowy”, „Ludność, gospodarka i historia rozwoju regionu”.

Czy cel zajęć został osiągnięty?

Jeżeli uznać, że celem zajęć było stworzenie 2 posterów, to nie.

Jednak naszym celem było rozwijanie w uczniach umiejętności poszukiwania informacji naukowej, prowadzenia badań terenowych, krytycznej analizy zdobytych materiałów, interpretacji i przetwarzania informacji, współpracy w zespole badawczym, prezentacji wyników badań. I ten

cel został osiągnięty. Natomiast nauczyciele opiekujący się projektem wyciągnęli wnioski na przyszłość.

Zasadniczym powodem, dla którego nie udało się stworzyć 2 posterów było przyporządkowanie zbyt dużej grupy osób do każdego z nich. Podczas dyskusji nad zagospodarowaniem niewielkiej przestrzeni przez osoby, które zgromadziły bardzo dużo informacji, powstawał chaos. Następnym razem postanowiliśmy zorganizować projekt tak, żeby nad jednym posterem nie pracowało więcej niż 9–10 osób podzielonych na najwyżej 3 grupy.

KROK 5 Realizacja projektu

Na tym etapie rolę nauczyciela jest monitorowanie i wspieranie prac zespołów projektowych oraz konsultowanie zgodnie z założonym harmonogramem.

Ważnym problemem, szczególnie w przypadku młodszych uczniów, jest konieczność zapewnienia im opieki podczas pracy w terenie. Jest to dobra okazja do

nawiązania współpracy z rodzicami lub dziadkami. Szczególnie ci ostatni okazują się często bardzo cennymi sprzymierzeńcami.

Zdarza się, że uczniowie w czasie realizacji projektu docierają do ciekawych informacji albo napotykać nieprzewidziane trudności, które powodują, że temat

pracy ulega modyfikacji. Do nauczyciela należy podjęcie decyzji, czy i w jakim zakresie jest to możliwe. Na ogół taka zmiana daje korzystne efekty, projekt nie jest robiony „na siłę”, zaczyna „nabierać życia”, a uczniowie traktują go z większym entuzjazmem, jeszcze bardziej się z nim identyfikując.

KROK 6 Prezentacja efektów

To ważny element podsumowujący pracę grup projektowych, nadający większą rangę całemu przedsięwzięciu.

- Jest okazją do pokazania na forum szkoły (rodzicom, osobom odwiedzającym) efektu pracy uczniów i opiekujących się nimi nauczycieli.
- Aktywizuje, zachęca do podejmowania podobnych działań. Na przykład w mojej szkole dwa tygodnie po powrocie z wyjazdu na Rostocze i prezentacji posterów poświęconych przyrodzie oraz gospodarce regionu, następną grupą uczniów pod opieką nauczycieli przedmiotów humanistycznych zaprezentowała efekty projektu „Wysoka i niska kultura Wrocławia”.

Zaprezentowanie wyników pracy meto-

dą projektu może się stać elementem integrującym lokalną społeczność. Prezentacje mogą się odbywać np. podczas zorganizowanej przez szkołę konferencji naukowej, w której biorą udział inne szkoły, przedstawiciele gminy, pracownicy państwowych instytucji, itp.

Doskonałym pomysłem na realizację projektu poświęconego lokalnym tradycjom lub historii jest przygotowanie szkolnych obchodów jakiegoś święta (np. Wigilia, Dzień Wiosny, Andrzejki – zorganizowane przez uczniów ze wszystkimi tradycyjnymi elementami: obrzędami, piosenkami, strojami, potrawami) lub uroczystości upamiętniającej ważne wydarzenie w historii regionu (np. odtworzenie takiego wydarzenia, do którego

oprócz gry aktorskiej niezbędne jest dotarcie do dokumentów historycznych, wykonanie stosownych strojów, scenografii, rekwizytów).

Na prezentację efektów prac o tematyce związanej z regionem warto zaprosić okolicznych mieszkańców, przedstawicieli władz, instytucji, organizacji, szczególnie tych, które były zaangażowane w jakikolwiek sposób w realizację projektu.

Ważną rzeczą jest, aby podczas prezentacji przedstawić nazwiska uczniów i nauczycieli realizujących projekt. To forma wyróżnienia, która jest bardzo istotnym elementem pozytywnie motywującym do dalszego działania – dużo mocniejszym niż lakoniczne stwierdzenie, że projekt realizowali uczniowie np. klasy II a.

KROK 7 Ocena

Ocena projektów sprawia sporo kłopotów. Nauczyciele zastanawiają się:

- Czy oceniać indywidualnie czy grupowo?
- Jak ocenić nierówny wkład poszczególnych uczniów w efekt pracy grupy?
- Jakie przyjąć kryteria oceny prezentacji?
- Czy wprowadzać elementy samooceny i oceny koleżeńskiej?

Nie ma uniwersalnej, jednoznacznej odpowiedzi na te pytania. Z doświadczeń wynika, że im dokładniej i precyzyjniej przygotujemy się do realizacji projektu, tym mniejsze będą problemy z ocenianiem. Przykładowe kryteria oceny prezentacji znajdują się w ramce. Oceniając efekt pracy grup projektowych, nauczyciele na ogół stosują jedno z dwóch rozwiązań:

• Wspólna ocena dla całej grupy za jakość efektu końcowego

To dobra metoda, jeżeli nauczyciel jest przekonany, że wszyscy uczniowie pracują z równym zaangażowaniem, albo wtedy, kiedy efekt końcowy wymusza jednakowe zaangażowanie wszystkich członków zespołu (np. w przypadku przedstawienia).

Kryteria oceniania

MERYTORYCZNE:

- zgodność z tematem
- różnorodność źródeł informacji
- zasób informacji
- umiejętność analizy zebranych materiałów i wyciągania wniosków
- własne spostrzeżenia

FORMALNE:

- staranność wykonania
- poprawność językowa
- kompozycja
- aspekty formalne (czy w prezentacji uwzględniono tytuł pracy, imiona i nazwiska autorów, bibliografię, czy praca zajmuje przewidzianą objętość)
- umiejętność powiązania elementów graficznych z tekstem
- zastosowanie niekonwencjonalnych rozwiązań

Zdarza się jednak, że uczniowie taką wspólną ocenę uznają za niesprawiedliwą, np. jeżeli wkład pracy nie był równy, czyli kiedy jedni pracowali ciężko, a inni się nie przykładali. Nie wszystkie proponowane kryteria muszą być stosowane jednocześnie. Każde z nich można oceniać w skali np. 0–5 i zdobyte punkty przekładać na ocenę.

Dodatkowe punkty można przyznać np. za pomysłowość, niekonwencjonalne rozwiązania, poczucie humoru itp. Te dodatkowe punkty mogą wpłynąć na podwyższenie oceny.

• Każdy uczeń jest oceniany indywidualnie

Ta metoda – zdaniem niektórych – jest bardziej sprawiedliwa, ale też trudniejsza do przeprowadzenia. Wymaga jasnego sprecyzowania oczekiwań nauczyciela i kryteriów oceny. Niektórzy nauczyciele oceniają indywidualnie na podstawie kart oceny, na których znajdują się pytania dotyczące samooceny (uczeń samodzielnie ocenia swoją pracę w grupie) lub oceny koleżeńskiej (każdy uczeń ocenia zaangażowanie kolegów i koleżanek w realizację projektu). Można też indywidualizować ocenę na podstawie

analizy realizacji zadań, za które były odpowiedzialne poszczególne osoby.

Ciekawym pomysłem sprzyjającym indywidualnemu ocenianiu jest „obrona prezentacji”, podczas której uczniowie relacjonują przebieg pracy, mówią o tym, co stanowiło dla nich największą trudność, czego się nauczyli, co było najciekawsze, itp. Odpowiedzi na te pytania dadzą nauczycielowi informację dotyczącą zaangażowania ucznia w pracę. Mogą też być informacją bardziej ogólną o tym, jak przebiegała realizacja projektu i stanowić element ewaluacji.

KROK 8 Ewaluacja

Ewaluacja to proces, w którym analizujemy nasze dotychczasowe poczynania, zastanawiamy się nad tym, co w dotychczasowym działaniu nam się udawało, a co wymaga dopracowania, a także wyciągamy wnioski na przyszłość.

Jeżeli chcemy się rozwijać, realizować coraz ciekawsze przedsięwzięcia, czerpać satysfakcję ze współpracy z uczniami, powinniśmy

analizować to, co już osiągnęliśmy. Wykorzystując w pracy swoje mocne strony i umiejętnie modyfikując to, co wymaga poprawy, co nie bardzo nam wychodzi, zmierzamy do realizacji projektu doskonałego.

Do najpopularniejszych narzędzi ewaluacji należą informacje zwrotne otrzymywane od uczestników bądź odbiorców projektu (obser-

wujących prezentacje), wsparte autorefleksją. Informacje zwrotne możemy otrzymać, rozmawiając z uczestnikami projektu lub przeprowadzając ankietę. To, czego dowiemy się z ankiety ewaluacyjnej, zależy od tego, jakie pytania i w jakiej formie zadamy. Dlatego konstruując ankietę, warto się dobrze zastanowić, jakie informacje chcemy uzyskać.

Na jakie problemy możemy się natknąć i jak im zaradzić?

Praca metodą projektu, bardzo inspirująca i przynosząca wiele satysfakcji oraz długofalowych efektów, może zwłaszcza na początku pracy nastroczać pewne trudności. Oto kilka z nich wraz z praktycznymi wskazówkami do ich pokonania.

• Problemy organizacyjne

Metoda projektu niewątpliwie wymaga

rzetelnego przygotowania i dobrej logistyki, co dla początkujących może być trudnym zadaniem. Zachęcam do zaczynania od niedużych projektów, np. referatów, które zespoły projektowe będą przedstawiać na lekcjach lub do zdobywania doświadczeń poprzez udział w większych przedsięwzięciach organizowanych przez osoby bardziej doświadczone.

• Problemy emocjonalne

Specjaliści od teorii zarządzania projektem opisują stany emocjonalne koordynatorów jako sinusoidę. Warto sobie z tego zdawać sprawę i – dokładając wszelkich starań, aby realizacja projektu przebiegała bez zakłóceń – traktować okresy, w których czujemy, że wszystko się „sypie” jako normalne stany.

Przykłady „małych” projektów do zrealizowania na lekcjach

Wiedza o społeczeństwie

„Organizacje społeczne (albo partie polityczne) w mojej okolicy”. Uczniowie podzieleni na kilkusobowe zespoły odwiedzają siedziby organizacji społecznych (lub politycznych) w swojej okolicy. Przeprowadzają wywiady, otrzymują materiały informacyjne. Na tej podstawie przygotowują na lekcję prezentację w postaci slajdów, posteru lub referatu. Ciekawym pomysłem jest odgrywanie scenek przedstawiających spotkanie w prezentowanej instytucji.

Język polski

„Moje miasto (mój region) w literaturze”.

Zespoły szukają utworów literackich opisujących okolicę, w której znajduje się szkoła. Tworzą z nich album, który wzbogaca zbiory szkolnej biblioteki. Mogą też opisać swoją miejscowość (dzielnice, okolicę, region) w wybranej (lub podanej przez nauczyciela) formie literackiej (np. sonet, limeryk). Z utworów powstaje książka, która – wydrukowana w większej liczbie egzemplarzy i ozdobiona ilustracjami wykonanymi przez uczniów – może stanowić miły upominek dla gości odwiedzających szkołę.

• Problemy finansowe

Pomysł na realizację projektu musi oczywiście uwzględniać aspekt finansowy. Dobrze skonstruowany projekt powinien mieć swoje odzwierciedlenie w budżecie. Nie możemy np. planować wystawy fotografii, nie znając odpowiedzi na pytanie o koszty wywołania, oprawy i wyeksponowania zdjęć oraz zakupu nagród.

Skąd wziąć fundusze?

Nie zawsze możemy je zebrać od uczniów. Warto szukać wsparcia u dyrekcji szkoły, rady rodziców oraz w gminie. Pomocne mogą być

organizacje pozarządowe działające w pobliżu szkoły – nasz projekt może być zbliżony z ich działalnością statutową.

W niektóre przedsięwzięcia można próbować włączyć instytucje publiczne (straż pożarną, nadleśnictwo, ośrodek zdrowia) i prywatne (lokalnych przedsiębiorców). Jeżeli nie będą mogli oni ofiarować pieniędzy, to być może zaproponują wsparcie rzeczowe: materiały do prezentacji albo nagrody, udostępnią salę na prezentację lub zorganizują ciekawe zajęcia. Bardziej doświadczeni koordynatorzy projektów mogą starać się o granty, składając

wnioski do organizacji zajmujących się wspieraniem takich inicjatyw. Granty są rozdawane w drodze konkursu. Organizują je m.in. organizacje samorządowe (urzędy gminy, biura edukacji) oraz organizacje pozarządowe, np. Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży. Realizowanie projektów w ramach dotacji wymaga wielu formalności i jest zamknięte w ścisłych ramach czasowych. Nie brzmi to może zachęcająco, ale zapewniam, że możliwość skorzystania z grantu to możliwość rozwinięcia skrzydeł.

Efekty pracy metodą projektów

Projekty szkolne, które miałam okazję realizować, oprócz przyjemności pracy w pozaszkolnej atmosferze i spodziewanych bieżących rezultatów, przyniosły również ciekawe efekty długofalowe. Zakładane efekty były generalnie związane z jakością pracy szkoły. Niektóre z nich zostały pomierzone i opisane w raportach (np. zwiększenie liczby uczniów biorących udział przynajmniej w II etapie konkursów przedmiotowych). Te, o których chciałabym napisać wynikają bardziej z obserwacji niż pomiarów. Prezentuję je, żeby jeszcze raz zachęcić do pracy metodą projektów:

• Zwiększenie wiary uczniów i nauczycieli we własne możliwości

Zrealizowanie projektu, a szczególnie publiczna prezentacja efektów pracy, to

potwierdzenie, a często odkrycie talentów tkwiących zarówno w prowadzących, jak i w uczestnikach. Te talenty mogą być różnorodne: organizacyjne, aktorskie, literackie, reżyserskie, naukowe, itd. Uświadomienie sobie, że zrobiliśmy coś, co chwilami zdawało się niemożliwe, wzmacnia i jest niezwykle budującym doświadczeniem.

• Zwiększenie liczby inicjatyw podejmowanych przez uczniów

Uczniowie, którzy pracując nad projektem pokonali swoją nieśmiałość, chętniej biorą czynny udział w lekcjach, a nawet występują z własnymi inicjatywami (np. uporządkowania i zagospodarowania terenu wokół szkoły, wykonania szkolnej gazetki, zorganizowania zawodów sportowych albo pikniku charytatywnego). Zdarza się, że

uczniowie angażują się w pracę na rzecz innych w organizacjach pozarządowych albo szkolny wolontariat.

• Bardziej bezpośrednie relacje nauczyciel – uczeń

Nauczyciele i uczniowie podczas realizacji projektu lepiej się poznają. Po takiej wspólnej „przygodzie” uczniowie częściej mają odwagę zwracać się do nauczycieli ze swoimi kłopotami, dzielić radością z sukcesów. Nauczyciele mają większą wiedzę o uczniach, są gotowi efektywniej z nimi pracować, wiedzą, jak motywować uczniów do podejmowania nowych wyzwań.

• Zwiększenie zainteresowania swoim regionem, jego historią, kulturą, mieszkańcami

Zdarza się, że na początku projektu uczniowie nie dostrzegają nic ciekawego

w swojej okolicy. Po zakończeniu mówią o swoim zaskoczeniu liczbą znalezionych ciekawostek. Znam młodych ludzi, którzy publikowali swoje prezentacje w lokalnej prasie, co później przekształcało się w stałą współpracę.

• Przelamywanie stereotypów

Szczególnie widoczne podczas realizacji projektów, w których uczestniczyli uczniowie szkół z bardzo różnych regionów (koordynowałam projekty, w których szkoły

z dużego miasta współpracowały ze szkołami wiejskimi położonymi w innym województwie). Obie strony odkrywają, że ich pojęcie o tym, co dzieje się u partnerów jest mocno schematyczne i dalekie od rzeczywistości.

Korzystałam z:

- doświadczeń własnych zdobywanych podczas realizacji i koordynacji licznych projektów edukacyjnych,
- doświadczeń nauczycieli i uczniów szkół

uczestniczących w programie „Darmą radę” Fundacji Nowoczesna Polska w 2006 roku,

- doświadczeń nauczycieli i uczniów szkół uczestniczących w programach „Równać Szanse 2003 – Szkoły partnerskie” i „Równać szanse 2004 – Szkoły aktywne” Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży,
- pakietu szkoleniowego „Zarządzanie projektem” wydanego przez Radę Europy i Komisję Europejską w 2002 roku.

Przydatne tabele i wzory

Rozpoczynając pracę, można skorzystać z gotowych rozwiązań stosowanych przez praktyków, którzy przed nami „przecierali szlaki”. Poniżej znajdziecie Państwo tabele ułatwiające zaplanowanie i przeprowadzenie dowolnego projektu:

1. **Harmonogram i budżet** – pomaga zaplanować i uporządkować wszystkie

działania związane z projektem oraz wydatki, umożliwia orientację w tym kto i za co odpowiada.

2. **Karta samooceny ucznia i karta oceny prezentacji** pomogą przebrnąć przez trudny etap określenia zaangażowania uczniów i oceny efektów ich pracy”.

3. **Kontrakt** to propozycja dla tych zespołów, które wymagają dodatkowej mobilizacji do wykonania powierzonych zadań oraz wzmocnienia poczucia odpowiedzialności za powodzenie projektu.

Życzymy samych sukcesów i wielu ciekawych projektów!

HARMONOGRAM I BUDŻET

L.p.	Zadanie	Czas realizacji	Potrzebne materiały	Wydatki		Osoba odpowiedzialna
				Wkład własny	Z zewnątrz	
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						

Przykładowa karta oceny prezentacji

Numer grupy: _____ Termin prezentacji: _____

Imiona i nazwiska uczniów: _____

Oceniane elementy prezentacji	Liczba punktów
Zgodność z tematem	
Poziom merytoryczny	
Poprawność językowa	
Posługiwanie się słownictwem właściwym dla tematu i zrozumiałym dla innych	
Operowanie głosem (poprawna dykcja, odpowiednia intonacja i modulacja głosu)	
Odpowiednie tempo prezentacji	
Uporządkowany i logiczny układ prezentacji (trójdzielna budowa – wstęp, rozwinięcie, zakończenie)	
Estetyka wykonania pracy	
Oryginalna i pomysłowa forma prezentacji	
Zaangażowanie wszystkich członków zespołu w prezentację projektu	
Dbłość o zainteresowanie odbiorców	
Wykorzystanie zaplanowanego czasu	
Suma punktów:	

Przykładowa karta samooceny

Oceń w skali 0–6 swój wkład w pracę nad realizacją projektu.

Oceniane elementy	Liczba punktów
Zrealizowanie przydzielonych zadań	
Dotrzymanie ustalonych terminów	
Zaangażowanie w pracę	
Współpraca z innymi członkami grupy	
Udzielanie pomocy pozostałym osobom z zespołu	
Zaprezentowanie opracowanego materiału	
Konsultowanie wątpliwości z opiekunem projektu	
Suma punktów:	

Przykładowy kontrakt

miejscowość

data

KONTRAKT

Kontrakt zawarto w dniu _____ między nauczycielem _____
_____ a uczniami klasy _____
imię i nazwisko
reprezentowanymi przez liderów grup.

Kontrakt dotyczy terminowej, samodzielnej i twórczej realizacji projektu na temat:

Prezentacja projektu odbędzie się na lekcji języka polskiego w dniu _____
Czas prezentacji – _____

Podpis nauczyciela

Podpisy liderów grup

I _____
II _____
III _____
IV _____
V _____
VI _____

Katarzyna Czeczott-Łukasik

Nauczycielka geografii

Uczestniczyła w szkoleniach dotyczących pracy metodą projektu i zarządzania projektem organizowanych przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności. Koordynowała edukacyjny projekt „Równać szanse – szkoły partnerskie” Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży. Była koordynatorem programu „Dam radę” Fundacji Nowoczesna Polska. Prowadzi warsztaty dla rad pedagogicznych oraz szkolenia dla nauczycieli organizowane przez Uniwersytet Warszawski i Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli.